

Aankomst

De geasfalteerde weg strekt zich uit in een rechte lijn en verdeelt het vlakke, open veld in twee gelijke helften; de grijsbruine, wijde golving wordt vrijwel nergens onderbroken door schaarse, losstaande heuvels. Er zit niets anders op dan de richtingborden af te wachten, die met lange tussenpozen verschijnen en voorbijflitsen, de een na de ander, al op een afstand leesbaar: Fouriesfontein 60, Fouriesfontein 50, Fouriesfontein 40. Op andere wegwijzers waren andere naderende dorpen aangekondigd, die met kerktoren, bomen en daken laag aan de horizon zijn verschenen zoals beloofd, om uiteindelijk vorm te krijgen als een tankstation, een wegrestaurant, een krantenrek en een blèrende transistorradio. Er werd gestopt en getankt, frisdrank gekocht, of iets om te eten, en doelgericht maar met gestaag kwijnend enthousiasme geïnformeerd naar het gemeentehuis, het kerkelijk bureau of het bejaardenhuis, of bij gebrek aan inlichtingen of aanwijzingen gezocht naar de bezienswaardigheden die hier te vinden zouden zijn. Vroeg of laat wordt de zoektocht gewoonlijk wel beloond en wordt er het een of ander opgespoord, een monumentje, een grafsteen of gedenkplaat, of misschien, met wat geluk, een oude man met fluitende stem ergens in een kamer waar een gordijn is dichtgetrokken om de felle gloed van het daglicht te weren. De noodzakelijke foto's worden genomen of er wordt een bandopname gemaakt, bijzonderheden worden genoteerd en daarna keren ze opgelucht terug naar de beschutting van de auto met zijn airconditioning en donker getinte ramen. Tijdens de afgelopen week of twee is de auto een schuilplaats geworden en heeft de krappe ruimte iets veilig en vertrouwd gekregen in de vreemde, afstandelijke en ook achterdochtige wereld van het platteland en hebben ze geleerd zich thuis te voelen tussen de rommel van paperassen, kranten, frisdrankblikjes, cameraonderdelen en lege filmhulsjes die ze bij zich hebben, door de getinte ramen gescheiden van de dorpsstraten en het vale landschap dat

voorbijglijdt zonder hen iets te doen en dat kilometer na kilometer achter hen verdwijnt, net als de met vaste tussenpozen opdoemende afstandspalen, nu gelukkig afgehandeld. Fouriesfontein 40. Fouriesfontein 30.

Hij bladert door de map met informatie over Fouriesfontein. ‘Onbesliste veldslag (schermutseling?), feb. 1901, 22 km zuidoostelijk van dorp,’ leest hij voor. ‘Slag van Vaalbergpas (?). Verscheidene overvallen door Boerencommando’s in district tot einde van oorlog. Graf G.F op dorpsbegraafplaats; oorlogsgedenkteken.’

Eddie laat niet blijken dat hij iets heeft gehoord en houdt zijn blik op de rechte weg gevestigd. Hij is ingehuurd om foto’s te nemen en vervult daarnaast ook de rol van chauffeur, verplichtingen die hij professioneel maar zonder merkbare geestdrift of zelfs betrokkenheid nakomt: de fotografie is zijn leven, maar van de Anglo-Boerenoorlog weet hij nauwelijks iets af en wil hij kennelijk ook niets verders te weten komen, en voor hem als stadsmens is het platteland onbekend en onbekoorlijk terrein. Wat hem buiten zijn werk interesseert, is het plaatselijke hotel aan het eind van elke dagtocht, de bar, de laatste cricketuitslagen, een biertje of twee en een avond voor de televisie. Ergens wonen een vrouw en een jong gezin waarmee hij elke avond lange telefoongesprekken voert, ergens op de achtergrond is er een huis in een buitenwijk, een zwembad en een elektrische grasmaaier, en dat is alles wat hij over Eddie te weten is gekomen in de bijna twee weken dat ze in een verdraagzaam zwijgen de krappe ruimte van de auto delen en over de straten van stoffige dorpjes ronddwalen.

Fouriesfontein, denkt hij bij zichzelf, terwijl hij verder door zijn aantekeningen en fotokopieën bladert; en daarna? Hij weet het niet precies meer. Fouriesfontein vanmiddag, het graf en het gedenkteken afhandelen, wellicht de locatie van de schermutseling bezoeken, indien veelbelovend, en hopelijk kunnen ze dan vroeg genoeg weggkomen om te overnachten in het volgende dorp op de route. Elk bezoek wordt langer uitgerekt dan bij de opstelling van het reisplan mogelijk werd geacht: sommige gedenktekens zijn verdwenen tussen bomen en struiken waar geen daglicht doordringt, volledig opgegaan tussen andere

bebouwing, ze zijn gebroken, gebarsten en van hun voetstuk gevallen, ze zijn zoekgeraakt of verdwenen, inscripties zijn onleesbaar geworden, mensen verschillen van mening over de ligging van een slagveld of een boerderij, zijn het met elkaar oneens over richtingaanwijzingen, een adres of een telefoonnummer, zoeken naar sleutels die niet opgespoord kunnen worden of bellen kennissen die niet thuis blijken te zijn; oude mannen wagen zich op wankele benen tussen de verweerde stenen van begraafplaatsen, struikelen over keien, onkruid en verroeste metalen kransen, raken verstrikt in hun herinneringen en spreken zichzelf tegen terwijl ze driftig maar uiteindelijk doelloos wijzen naar een heuvel of de loop van een riviertje. Het interesseert hen niet meer en ze zijn alles vergeten, hebben het aan de vergankelijkheid prijsgegeven, en de ongevraagde herinnering aan het feit dat hun iets is ontschoten dat ooit belangrijk werd gevonden, bezorgt hun het gevoel dat ze op een of andere manier hebben gefaald in hun plicht, zodat ze steeds agressiever en ontwijkender reageren. Is het voor de televisie? vragen de mensen, en ze verliezen zichtbaar hun belangstelling wanneer ze moeten vaststellen dat het slechts om een boek gaat. Vaak genoeg is het beste wat ze aan hun bezoekers te bieden hebben uiteindelijk een monumentje ter ere van de Ossewatrek, een zuil of wagenwiel aan de rand van een stoffig dorpsplein of kerkplein, met wielsporen die in beton zijn vastgelegd. Dat is alles wat er van het verleden is overgebleven.

Fouriesfontein 20, leest hij, en rekt snel na. Het beweerdde slagveld ligt op een afstand van het dorp en de informatie erover lijkt onvolledig en onzeker te zijn, zodat het waarschijnlijk maar beter onbezocht kan blijven; het terrein zal ook wel moeilijk te identificeren zijn, en op zich was de slag of schermutseling niet van wezenlijk belang. Het graf en het gedenkteken zijn gelokaliseerd en moeten redelijk makkelijk gevonden kunnen worden, en de foto van de jonge rebel die hier is gesneuveld, heeft hij al in zijn bezit, een contemporaine afdruk van goede kwaliteit. Fouriesfontein is dus redelijk vlot af te handelen. Een uurtje misschien? 'Fouriesfontein klinkt niet echt veelbelovend,' merkt hij op. 'Ik heb ergens gelezen dat er afgezien van de oorlog nog nooit iets gebeurd is.' Eddie

vertoont nog steeds geen reactie, zijn gedachten zijn onpeilbaar. Fouriesfontein 10. Na Fouriesfontein komt Donkerpoort, herinnert hij zich en hij bladert verder om te zien wat Donkerpoort te bieden heeft. Graven van Engelse soldaten die deel van het garnizoen hebben uitgemaakt, een stuk van een muur die door hen gebouwd zou zijn, het huis van commandant Christiaan Louw (thans museum): familieportretten, hoge hoeden, kinderwagens en kaarsgietvormen. Ook hier is niets wat ze de afgelopen weken niet meermalen gezien hebben, tot tien of twintig keer zelfs. Hoeveel overeenkomstige objecten heeft Eddie niet al toegewijd, professioneel en volslagen ongeïnteresseerd op film vastgelegd, hoeveel honderdtallen foto's wachten er al niet op ontwikkeling, de ene reeks nauwelijks te onderscheiden van de andere: de gedenktekens, graven, dorpsmuseums, de hoogbejaarde afstammelingen van commandanten of rebellenleiders, steenhopen die oude verschansingen aanduiden, verroeste blikjes of verroest prikkeldraad, geweerpatronen die opgeraapt kunnen worden tussen struikjes of steengruis, de lage deining van veld en heuvels waar ooit is gevochten, een vaandel vol rafels, een verkleurd lintje. Hoe moet er uit deze treurige overblijfselen ooit een boek tot stand komen?

Hij kijkt op van zijn aantekeningen en ziet het kilometerbord dat voorbijflitst, Donkerpoort 50, ziet de lijnrechte weg, de vlakheid van het open veld, een verre rij bomen, de lichte golving van een rotsige heuvelrij die zich tegen de lucht aftekent, ziet het dicht opeen rijdende groepje ruiters dat door het grijsbruine landschap trekt, gehuld in de stofwolk die onder de paardenhoeven opwaait.

Er klopt iets niet, beseft hij dan opeens, en dwingt zijn gedachten om naar de werkelijkheid terug te keren. 'Wat stond er op dat bord?' vraagt hij.

'Ik heb niet gekeken,' zegt Eddie onverschillig.

'Er stond Donkerpoort,' zegt hij, maar voor Eddie zijn de verschillende dorpen op hun weg niets meer dan plaatsen waar ze stilstonden, foto's nemen en desgewenst overnachten. Voor hem zijn hun namen onderling volkomen uitwisselbaar. 'Maar Donkerpoort is het volgende dorp, het komt na Fouriesfontein, en we zijn op weg naar Fouriesfontein. Eerst Fouriesfontein,

dan Donkerpoort.'Terwijl hij nog praat, beseft hij hoe belachelijk zijn woorden klinken en zoekt naar de wegenkaart om ze bevestigd te vinden.

'Misschien heb je verkeerd gekeken,' zegt Eddie na een tijdje, zonder vaart te minderen. 'We zien het wel wanneer we bij het volgende bord komen.'

Uit zijn aktetas haalt hij de wegenkaart tevoorschijn, maar onweerlegbaar staat het daarop aangegeven: Kromburg na Fouriesfontein, 63 kilometer, Fouriesfontein na Donkerpoort, 54 kilometer, aaneengeregen langs dezelfde rechte rode lijn waaruit zich zelfs amper een enkele boerderijweg afsplitst, en ze zijn al meer dan een halfuur geleden uit Kromburg vertrokken. Hij voelt een licht ongeduld bij het vooruitzicht van een vertraging die zijn plan voor de middag nog verder zou kunnen verstoren, en naast Eddie gezeten, met de aantekeningen en de kaart als een slordig pakket op zijn schoot, kost het hem moeite om zijn gedachtengang te hervatten. De weinig hoop biedende foto's die ze genomen hebben, herinnert hij zich dan weer, de karige restanten van het verleden, die aangevuld zullen moeten worden met opnamen die Eddie louter als sfeertekening heeft genomen, het houtwerk of ijzerwerk van een oude veranda, een houten luik, een bakoven, een sloot, het spel van licht en schaduw over het oppervlak van een oneffen muur. Met licht aangezet kleurgebruik, perspectiefverkorting en deskundig bijsnijwerk zul je in het boek een drama moeten suggereren dat aan de werkelijkheid ontbreekt, denkt hij, door middel van sfeertekening en oordeelkundig gebruik van oudere, in wazig sepia afgedrukte foto's: het zijn Eddies vaardigheden die hier vereist worden in plaats van de zijne als schrijver, en uiteindelijk zal de toevallige kijker zich waarschijnlijk laten aantrekken door Eddies boek en Eddies foto's en zullen zijn eigen moeizame naspeuringen niet meer voorstellen dan een reeks uitgesponnen bijschriften waarvan de beelden vergezeld gaan. Over dit vlakke veld zijn de commandostrijders voortgetrokken, denkt hij weer, en ziet ze in alle grauwheid, met het stof dat onder de paardenhoeven opwaait, maar wat kan de camera, zonder geheugen, verbeelding of gevoel hier vinden, ondanks alle technische vernuft van Eddie? Een arbitraire verdeling van het landschap in twee dode

horizontale vlakken, blauwe lucht en grijsbruine aarde, in twee arbitraire helften aan weerszijde van de weg: dat is het enige wat zich laat bestendigen. De hitte, het stof, de gloed van hout of metaal op de hand, het zweet in de ogen en het stof in de keel, het gefluit van kogels, kogels die afketsen tegen de rotsen, en een plotselinge dood, dat laat zich in geen enkele film of op geen enkele foto vastleggen. Het bloed in de ogen, het bloed dat opborrelt in de keel. Niemand zal het ooit weten.

Hij wendt zich af van het landschap dat geen hulp biedt en leunt naar voren, met zijn ogen op de rechte weg, wachtend tot het volgende kilometerteken in de verte zichtbaar wordt, maar de leegte is ongerept. Is er soms een bord of wegwijzer weggevallen, vraagt hij zich al licht ongeduldig af wanneer hij opeens een smalle naald in de verte onderscheidt, de enige verticale lijn in deze ruimte, en Eddie mindert vaart. Hij leunt naar voren om te proberen van een afstand te zien wat er staat: 'Donkerpoort 40,' leest hij.

'We zijn er voorbereiden,' zegt hij. 'We hadden waarschijnlijk ergens moeten afslaan.'

'Er was geen afslag,' zegt Eddie met rustige overtuiging.

'Maar ergens zijn we Fouriesfontein toch voorbereiden. Kijk, dit is waar we nu zijn.' Hij steekt Eddie de wegenkaart toe, maar die werpt er niet eens een blik op, onaangetaast door twijfels.

'Wil je dat we omkeren?' vraagt hij. Hij rijdt nog steeds langzaam, en ze gaan onverbiddelijk verder de kant van Donkerpoort op, weg van de plaats waar Fouriesfontein moet liggen.

Geconfronteerd met dit evidente gebrek aan inzet aarzelt hij heel even. Een graf, denkt hij, een begraafplaats, een monument; nóg een graf, nóg een begraafplaats, nóg een monument. Hier of daar, wat maakt het per slot van rekening uit of er iets wordt toegevoegd aan de honderden foto's die al zijn genomen of die ontbreken? De plaats waar een jonge rebel gesneuveld is en begraven ligt. 'Nee,' zegt hij uiteindelijk, 'draai maar weer om', en langzaam en plichtmatig keert Eddie de auto op de smalle weg, langs het kilometerteken dat naar Donkerpoort wijst en terug in de richting van Kromburg, waar ze vandaan gekomen zijn. 'Ik wil het niet graag missen,' zegt hij vergoelijkend. 'Ik heb het

idee dat het graf van Fourie belangrijk is, hij is indertijd tot een soort volksheld uitgegroeid; dat graf behoren we in elk geval op te sporen om er een foto van te nemen, ook al vinden we niets anders dat de moeite waard is. Ik heb een portret van hem dat kort voor zijn dood gemaakt is, een tamelijk goede afdruk, die ik wil gebruiken...’ Als Eddie luistert, laat hij daar echter niets van merken. Hij verspilt zijn tijd, beseft hij, want Eddie verlangt geen uitleg of motivering, enkel en alleen dat de volgende bestemming wordt aangeduid en dat hem de voorwerpen die hij moet fotograferen worden aangewezen. Het is een professionele opdracht die hij uitvoert, en hij heeft al te kennen gegeven dat hij hoopt een week bij zijn gezin te kunnen doorbrengen voordat de volgende opdracht wordt aangepakt. Wanneer deze reis beëindigd is, zal hun korte samenwerking ook voorbij zijn en zullen ze elkaar waarschijnlijk nooit meer zien, blijft er niets meer van hun lange tocht behouden dan twee namen op het titelblad van een boek.

Met zijn aantekeningen en de kaart nog op zijn schoot kijkt hij uit naar een mogelijke afslag of een hek, naar een verre rij bomen in een laagte of een kerktoren half verscholen achter een heuvelrij, waar hij de passant niet onmiddellijk opvalt. Het is jammer dat hij deze reis niet heeft kunnen ondernemen met iemand die een zekere belangstelling in het onderwerp heeft, denkt hij bij zichzelf, een mate van historische kennis of empathie, of in elk geval de bereidwilligheid om zich er voor de duur van het project in te verdiepen; maar ze leven al bijna twee weken in dit gedeelde zwijgen en wederzijdse onbegrip en zullen ook de laatste twee of drie dagen wel doorkomen. Het is genoeg, denkt hij dan echter opeens als hij opkijkt van de kaart, en beseft dan tot zijn lichte verbazing dat hij niet echt meer in Fouriesfontein geïnteresseerd is. Ergens op dit laatste stuk weg tussen Kromburg en Donkerpoort heeft hij het verzadigingspunt bereikt, en hij heeft het warm, zit onder het stof en is geïrriteerd, hij heeft het gehad met de rommelige auto en de rechte weg, de mismoedige dorpen, de hotels, de huizen met hun serres, hun tralies voor ramen en deuren, hun satellietschotels, het geflikker van de televisietoestellen in de hoek van woonkamer of hotel. Het pak losse bladeren, knipsels

en foto's in de map op zijn knieën glijdt van zijn schoot en valt rond zijn voeten uiteen, en hij bukt zich niet meteen om alles op te rapen. Hij is moe van het rondzwerven, de onzekerheid, de oncomfortabele hotels en het oneetbare eten, moe van de chaotische reeks gesprekken, museums en monumenten, en het wordt tijd om af te ronden en naar de stad terug te keren, naar de zekerheid en vertrouwdheid van tekstverwerker en bureau. Voor hem is dit boek tenslotte even goed een opdracht als voor Eddie, denkt hij bij zichzelf, al gaat het in zijn geval met grotere betrokkenheid gepaard, en ook voor hem zal het uiteindelijk niets meer zijn dan een gedenkboek met zijn naam op het titelblad, een publicatie op geglansd papier die hij later niet eens meer zal doorbladeren. Het enige verschil is uiteindelijk dat Eddie alweer een nieuwe opdracht te wachten staat, terwijl hij hierna zelf op zoek zal moeten gaan, zelf iets zal moeten vinden.

'Daar heb je het volgende bord,' merkt hij half in gedachten op, en bukt zich om de verspreid liggende papieren op te pakken.

'We zijn niet op zoek naar borden,' zegt Eddie met een zekere snedigheid, 'we zijn op zoek naar een afslag naar jouw dorp, en die hadden we allang moeten tegenkomen. We zijn nu precies weer waar we straks zijn geweest.'

Zonder daarop in te gaan buigt hij zich weer naar voren, naar het bord dat naast de weg voor hen opdoemt. 'Kromburg 60,' leest hij. Zonder iets te zeggen zet Eddie de auto stil, en een tijdje blijven ze zitten zwijgen.

'Daar zijn we net vandaan gekomen,' zegt Eddie. 'Dat is waar ik die hamburger heb gekocht.' Ja inderdaad, denkt hij, en herinnert zich nog met betrekkelijke helderheid de hitte, de vrouw die tegen een onzichtbare bediende schreeuwde in de keuken, de transistorradio, de lege frisdrankblikjes op een tafel. Het verduisterde museumpje, de sleutel die ze bij de koster moesten gaan halen, het wagenwiel van beton – dat was Kromburg.

'We zijn er weer voorbijgereden,' zegt hij.

Langzaam en geduldig steekt Eddie dan zijn hand uit om de kaart van hem over te nemen en volgt met zijn vinger de rode lijn van de weg. 'Kromburg naar Fouriesfontein, 63 kilome-

ter, oké?’ vraagt hij rustig. ‘Fouriesfontein naar Donkerpoort, 54 kilometer; dat is alles bij elkaar 117 kilometer. Volgens dit bord is het 60 kilometer terug naar Kromburg toe, en volgens het vorige bord, waar we nu net vandaan kwamen, is het 50 kilometer naar Donkerpoort. Dan hou je zeven kilometer over tussen de twee borden waar we nu heen en weer tuffen, en op die zeven kilometer heb ik geen enkele afslag gezien, aan jouw kant van de weg of aan de mijne.’

‘Ik had toch minstens de grafsteen van Giel Fourie willen vinden,’ zegt hij zonder zich duidelijk bewust van zijn eigen woorden te zijn; ‘ik heb een tamelijk goede foto van hem die ik wil gebruiken, en daar hoort iets meer bij te zijn, op zijn minst een foto van het graf...’ Zijn stem sterft weg, en hij beseft dat Eddie ook niet eens heeft geluisterd. Het is niet de juiste plaats of tijd om te gaan zitten ruziën, denkt hij, op het heetst van de dag op het open veld in de zon; fel slaat de gloed door de raampjes naar hen op, weerkaatst van heuvelrijen, rotsen, steenbanken en kiezels. Langzaam en zonder iets te zeggen keert Eddie dan weer de auto en maakt aanstalten om opnieuw terug te rijden in de richting van Donkerpoort. Rij maar door, wil hij heel even zeggen, en doet dat echter niet. In Donkerpoort is vast wel iets kouds te drinken, een hotel met airconditioning in de zitkamer of in elk geval een elektrische ventilator, een douche of bad; hij is moe en zou liever een halfuur willen gaan liggen dan rond te karren over dit troosteloze en verlaten stukje weg tussen twee kilometertekens, zonder enige bescherming tegen de stoffige barheid van de zomermiddag. Werkt de airconditioning soms niet meer?

In de verre deining van het veld, waarin het licht trilt als een lichtspiegeling en kolkt als een wervelwind, trekt het groepje ruiters voorbij, maar niemand is zich van hen bewust, alleen hij die door het raam van de auto zit uit te kijken en hen even duidelijk ziet alsof het glas niet getint is. Het heeft geen zin om te proberen Eddies aandacht op hen te vestigen, want er is niets wat hij zou kunnen zien, niets waar de lens voor openstaat of wat op zelfs maar de gevoeligste film kan worden vastgelegd. Hij zit klem, beseft hij loom op het heetst van de middag in de rommelige auto, in een feitelijk onuitvoerbare opdracht, hij is

gedoemd, hij zal er nooit uit loskomen, en of het nu Fouriesfontein of Donkerpoort is waar ze aankomen, of het nu deze speciale onderneming is of het nog onbekende project dat erop zal volgen, het maakt niet uit, want uiteindelijk is alles onderling uitruilbaar geworden. Eindeloos strekt de rechte weg zich voor hem uit naar de horizon en deelt het landschap in tweeën. Het is zijn leven.

Eddie rijdt heel langzaam, alsof het deel vormt van zijn lijdelijke verzet, zijn handen feitelijk roerloos op het stuur, zijn ogen op de afstandsmeter. Steeds langzamer kruipen ze langs de kant van de weg, aan de rand van het asfaltdek, zodat er steentjes onder de autobanden knarsen en droge grashalmen ritselend langs de deuren schuren. Dan houdt hij stil en zet de motor uit.

‘We zitten nu precies tussen die twee borden,’ kondigt hij aan. ‘Als we nog drieënhalve kilometer verder rijden, komen we weer bij het bord waarop staat dat het 50 kilometer naar Donkerpoort is. En dat is waar jij voor het eerst wilde dat we zouden omkeren, weet je nog?’ Hij spreekt op bedaarde toon, met zijn ogen op de weg voor hen, maar alleen al die bedaarde toon wekt irritatie.

‘Het moet hier ergens wezen,’ zegt hij.

‘Waar?’ vraagt Eddie.

Hij werpt een vluchtige blik op de weg, de afrasteringen aan weerszijden, de elektriciteitsmasten, de lege horizon, en zoekt opnieuw op de wegenkaart waar ze zich bevinden. ‘Ze hebben een fout gemaakt op de kaart,’ zegt hij dan verstrooid.

‘Volgens mij hebben ze zich in dit geval nog erger met de bewegwijzering vergist,’ zegt Eddie. ‘Als je foto’s wilt hebben, dan kunnen we beter meteen van start gaan en ze hier op de weg nemen, want als je het mij vraagt ligt Fouriesfontein zo ongeveer waar wij nu staan.’

Als hij antwoord geeft, als hij hier verder op ingaat, als hij nu ook hoegenaamd maar iets probeert te zeggen, zullen ze allebei uit hun slof schieten, beseft hij, en zal er een breuk ontstaan die het bijna onmogelijk zal maken om de laatste paar dagen van de expeditie afgehandeld te krijgen. Eddie is eenvoudig de beste fotograaf die er voor dit soort werk beschikbaar is, te waardevol om opgeofferd te worden aan prikkelbaarheid en

vermoeidheid, op het heetst van de dag op het open veld in de zon. Had de auto dan geen airconditioning, vraagt hij zich mat af; waren de raampjes niet donker getint? Hij biedt geen beschutting meer.

Een tijdlang zitten ze samen zwijgend in de auto, en dan knipt hij zijn veiligheidsgordel los, maakt de deur open en stapt uit, blijft een ogenblik aarzelend naast de auto staan, verblind door de volle felheid van hitte en zonlicht, en slaat de deur achter zich dicht. Er is geen boom of struik te zien, geen schaduw tegen de gloed, met uitzondering van de smalle strook naast de auto. Nergens om zich heen bespeurt hij een teken van leven, geen schuur, hut, veekraal, muur, waterreservoir of windpomp, geen boerderijweg of verre boerenwoning, nog minder een afslag die op de aanwezigheid van een onvermoed dorp ergens in deze vale verlatenheid zou kunnen wijzen.

Wat nu? denkt hij terwijl hij naast de auto blijft staan, zonder het dringende gevoel dat hij iets móét. Het zou ongetwijfeld het verstandigste zijn om weer in te stappen en door te rijden naar Donkerpoort en naar het volgende monument, museum of dorpsotel, en het geheim van Fouriesfontein en zijn onverklaarde verdwijning onopgelost te laten; het verstandigste, ja, maar als hij zou doen wat verstandig is, zou hij dan ooit deze dolle tocht hebben ondernomen of zelfs maar deze opdracht hebben aanvaard? Alsof hij blindelings koers kiest, alsof hij zijn ogen dichtdoet en zich opmaakt om te springen, breekt hij als een zwemmer door de trage golving van de hitte heen en loopt bij de auto weg, langzaam over de kiezelstrook tussen het asfaltdek en het ritselende droge gras van de berm alsof hij kan verwachten dat hij hier iets zal vinden. Hij zal pas omkeren en teruglopen als hij het gevonden heeft, denkt hij met een kwaai kop bij zichzelf en stapt halsstarrig verder, met de verzengende lucht van de middag over zijn gezicht en de gloed van de grond brandend onder zijn schoenzolen. Wanneer hij ten slotte terugkijkt, constateert hij verbaasd hoe ver de auto achter hem staat op de weg. Eddie zit nog roerloos achter het stuur, maar de onverzettelijke lijn van zijn nek en schouders is verslapt: waarschijnlijk is hij in slaap gevallen. Er is dus geen haast, beseft hij, en voelt zich verlicht, ontheven van de verplichting om

vanmiddag verdere besluiten te nemen of verdere vragen te stellen, om verder te reizen of nieuwe ontdekkingstochten te ondernemen.

Hij kijkt naar de lange, rechte weg voor hem, waar de luchtspiegeling over de verte danst. Waar zijn de ruiters heen verdwenen, vluchtig als een schaduw, een stofwolk, een losgewaaide struik? Hij kan ze niet meer zien. Zonder erbij na te denken loopt hij verder, aarzelend langs de rand van de weg. Ergens hier voor hem wacht de eerste wegwijzer naar Donkerpoort, ergens achter hem geeft een andere de afstand naar Kromburg aan, en hier in de leegte tussenin, zwevend zoals de luchtspiegeling in de hitte, ligt de plaats waar hij moet zijn. Er moet dus iets te vinden zijn, er moet hier iets zichtbaar zijn als je maar weet waar je moet zoeken of hoe je moet kijken, hoe je moet luisteren.

Traag worstelt hij tegen de hitte op, uitgeput als een zwemmer die zich door de branding worstelt, en merkt dat de middagstilte net zo hoorbaar begint te worden als het verre gesnerp van krekels. Hij moet omkeren, denkt hij afwezig, en teruggaan, en loopt desondanks doelbewust verder, voortgestuwd door de brede deining, opgetild en voortgedragen door de machtige deining waaraan hij zich heeft overgeleverd zonder te beseffen wat er met hem gebeurt, totdat hij als een zwemmer weer merkt dat hij vaste grond onder zijn voeten heeft en druipend door de golven van de hitte het trillende strand op strompelt en daar op zijn knieën neervalt, terwijl zijn ogen worden verblind door de schittering van het witte zand langs de kust.

Het gesnerp van krekels klinkt in zijn oren en de grond brandt zijn handen. Hij is gevallen, denkt hij, traag alsof hij bijkomt en het besef nog niet kan verwerken; maar hij heeft geen kracht voor de inspanning die vereist is om op te staan, en hij blijft dus maar geknield zitten en ziet de witte weg voor zich, verblindend onder de zon, en de donkere lijn van de bomen die erover loopt. Hij moet opstaan, of Eddie zal zich afvragen wat er aan de hand is. Langzaam komt hij dus overeind en staat op, moeizaam als een drenkeling die belast wordt door het gewicht van zijn doorweekte kleren, wankelt in het stof van de weg en draait zich om naar de auto, maar de auto staat niet meer in de

verte achter hem – draait zich dan wéér om en ziet voor zich de donkere lijn van bomen die aangeeft waar het dorp ligt, met tussen de bomen een witte kerktoren.

Hij beweegt zich voort tegen een onzichtbare weerstand, zelfs de geringste beweging die hij probeert te maken kan slechts door totale inspanning ten uitvoer worden gebracht, en ook zijn gedachten werken traag. Eddie is in slaap gevallen in de auto, herinnert hij zich, en die herinnering komt van over een eindeloze afstand, alsof ze betrekking heeft op iets wat zo lang geleden gebeurd is dat het geen relevantie meer heeft en al vervaagt, uiteenvalt en vervliegt zodra hij erbij stilstaat. Hij moet Eddie inlichten, denkt hij heel even; Eddie is in slaap gevallen, stelt hij zich echter gerust, en ziet hoe de herinnering als een handvol stof opwaait van zijn hand en in het heldere middaglicht vervluchtigt. Stram begint hij dan verder te lopen over het laatste stuk witte weg dat hem nog scheidt van het dorp waar hij nu uiteindelijk is terechtgekomen; de bomen en schaduwen vóór hem zijn een doel op zich dat geen ruimte voor andere overwegingen overlaat. Het heeft hier dus al die tijd gelegen, denkt hij bij zichzelf; hoe komt het dan dat ze het over het hoofd hebben gezien? Ze hoefden alleen maar te kijken en zouden het zo gevonden hebben.

Een donkere rij bomen over de weg: eucalyptussen ziet hij vóór zich, met zilveren stam, en fruitbomen, daken, de witte kerktoren die zich aftekent tegen een lage heuvelrug, op een afstand achter de huizen de gewitte muur en de cipressen die op een begraafplaats wijzen, en hoger op de zachte glooiing wilgen en de wal van een reservoir. Er is echter nergens een teken van leven, een spoor van beweging, en er klinkt geen geluid, afgezien van het hoge gesnerp dat evengoed een geruis in zijn oren zou kunnen zijn. Is dit misschien een droom, vraagt hij zich af; een schim, een hallucinatie? Hoe zou het mogelijk zijn om hier doorheen of voorbij te rijden zonder de bomen, de daken en toren op te merken? Hij is gevallen en heeft het bewustzijn verloren, is in slaap gesukkeld, er is iets gebeurd wat hij nu niet meer kan verklaren of zich zelfs maar kan herinneren. De laatste fijne dwarreling van stofjes waait echter weg over de rug van zijn hand, blinkend in het licht van de zon.

Vóór zich ziet hij het dorp met zijn kerktoren, begraafplaats en reservoir, hij bereikt de eucalyptussen en betreedt hun schaduw: hij is aangekomen.

Langzaam begint hij op te merken en waar te nemen, langzaam begint hij weer helderder te denken wanneer hij voortstapt over de laan van eucalyptussen die naar het dorp leidt, en op de witte onverharde weg ziet hij de sporen van paarden, de sporen van wielen, sleepsporen in het stof. Er zijn ruiters voorbijgetrokken, denkt hij, een groot ruitergezelschap, maar zo volkomen uitgestorven lijkt het dorp aan het eind van de eucalyptuslaan dat het maar moeilijk is te geloven dat de ruiters erheen op weg waren, en dat je eerder geneigd zou zijn te denken dat ze er net zijn vertrokken. Deze sporen in het zand waarop het gestreepte licht-en-schaduw van de laan valt, vormen echter het enige teken van leven dat hij kan bespeuren, en als zodanig verwelkomt hij ze. Er moet een foto van gemaakt worden, denkt hij vluchtig, van deze in het zand getekende sporen van paardenhoeven en wielen, en geeft de gedachte dan weer prijs en vergeet hem, want de laan houdt hier op en in de brede strook zonlicht die zich voor hem uitstrekt, liggen bloedvlekken donker in het zand.

Hij blijft ernaar staan kijken. Maar het hoeft toch geen bloed te zijn, denkt hij bij zichzelf; er is geen reden om aan te nemen dat het bloed zou zijn, deze donkere plekken op het witte zand van de weg. Er is toch niets anders dat duidt op geweld? De lage huizen die hij ziet, staan vredig weggedoken achter formele bloementuintjes en de klimplanten van hun veranda; er zijn boomgaarden, kweepeerhagen en een sloot, alles vertrouwd genoeg van foto's, en slechts het feit dat het ouderwetse dorpsbeeld zo goed bewaard gebleven is, verrast hem enigszins. De straat mondt uit op een leeg plein met rondom een paar winkels en een marktgebouw met een klok, en boven de zinken daken en de bomen troont de witte kerk uit, met als enige beweging in het brede panorama dat hij voor zich ziet het trage gewapper van de vlag op het hoektorentje van wat een openbaar gebouw moet zijn. Het zou het museum kunnen zijn, denkt hij, en loopt er over het plein naartoe, maar de deur is gesloten en nergens is een bordje of informatie te zien.

Fouriesfontein, probeert hij zich moeizaam te herinneren van lang geleden: er was een graf, en voor de kerk een gedenkteken dat hij hier niet ziet staan, maar van een museum werd geen melding gemaakt. Dit is het toch; dit is toch Fouriesfontein? Terwijl hij voor de kerk blijft staan, midden op het plein, kijkt hij om zich heen, maar het dorp geeft niets prijs. Waar zijn de mensen dan, vraagt hij zich af. Het is toch niet mogelijk dat het hele dorp zich op het heetst van de dag heeft teruggetrokken in huis en dat alle bedrijvigheid tot stilstand is gekomen, geen hond die blaft of haan die kraait, geen geluid van een voertuig of radio, geen kindgeroep in een tuin. De veranda's van de huizen en winkels en de tuinen liggen er verlaten bij.

Hij loopt verder door de straat waarover hij het dorp is binnengekomen, dwars over het plein, langs andere huizen, andere tuinen en boomgaarden en stenen muren, slaat een hoek om en loopt een andere straat in, waar peperbomen zijn aangeplant, met fijne bladeren die zachtjes trillen in het vrijwel onmerkbaare zoeltje en waar het water geluidloos door de sloot stroomt, zo stil dat de beweging amper is af te lezen aan de speling van het licht op het kabbelende oppervlak. Er is in elk geval iemand die de sluizen heeft opengezet om water uit het reservoir te laten stromen, denkt hij, er moet toch iemand zijn, verscholen tussen de boomgaarden en tuinen van dit verlaten dorp, en hij kijkt omhoog en ziet de zwevende takken van de peperbomen en de fijne trilling van de besjes, de bedrieglijke lichte roering, de speling op het wateroppervlak, kijkt door de straat en ziet een man die uit de verte haastig op hem komt aanlopen, wenkend met zijn armen.

In zijn voorlopige verkenning is hij al zozeer aan het uitgestorven dorpsbeeld gewend geraakt dat deze plotselinge verschijning bijna gewelddadig aandoet en hij haar heel even niet kan verwerken, maar dan krijgt hij zichzelf weer onder controle en loopt de man snel tegemoet. Wordt hij verwacht, wordt er naar hem gezocht of komt de man hem misschien informeren of waarschuwen over een onvermoede gebeurtenis, vraagt hij zich af, verrast door de dringendheid waarmee de vreemdeling op hem afkomt; maar in zijn verwondering valt hem de onregelmatige tred van de man op en hij beseft dat hij kreupel is

en dat de ongecoördineerde en haast driftige bewegingen van zijn armen niets anders zijn dan een poging om zijn evenwicht te bewaren. De man heeft hem schijnbaar niet eens in de gaten, beseft hij verder wanneer ze elkaar naderen, hoewel ze op het kruispunt van twee verlaten straten de enige voorbijgangers zijn, maar hij kijkt strak voor zich uit, met zijn ogen op een ander doel en zijn gedachten kennelijk elders. Dan, net voordat ze elkaar zullen tegenkomen, maakt de man een scherpe bocht en zet zijn snelle, dringende wandeling voort in een andere straat. Het is een jonge man in een donker, formeel en haast ouderwets pak, en zo dichtbij is hij wanneer hij de hoek omgaat, dat je kunt zien dat de omslagen van zijn broek en zijn zware, glanzende laarzen wit van het poederachtige zand zijn. Hij gaat door een hekje in een dunne haag van coniferen, hinkt over het tuinpad langs bedden vol zonnebloemen en verdwijnt in de schaduw onder de veranda. Het hekje piept aan zijn scharnieren; er slaat een deur dicht. De plotselinge geluiden klinken onverwacht in de volslagen rust van het dorp, en dan is alles weer stil.

Hij zou de man achterna kunnen gaan en bij het huis kunnen aankloppen, denkt hij, maar blijft buiten op straat voor het hekje staan. Hij is niet bevoegd om bij mensen aan te kloppen, om deuren open te duwen of vragen te stellen, beseft hij, hoewel hij voor dit zekere weten geen reden zou kunnen opgeven; hij kan zich in deze zwijgende, gesloten gemeenschap waar hij zopas is aangekomen nog niet alle vrijheden veroorloven. De plaats waar hij zich bevindt, heeft zijn eigen regels en conventies, die hij vermoedelijk langs proefondervindelijke weg zal leren kennen, en intussen past het hem te wachten en geduld te hebben, nu hij hier bij het hekje staat te wachten, met het tuinpad tussen de stijve bedden en kwijnende bloemen als een onoverbrugbare afgrond, het lage, eenvoudige huisje achter zijn veranda als een onbereikbare vesting, gehuld in stilte en geheimzinnigheid.

Dit onverklaarbare inzicht is op een of ander manier geruststellend, en bevredigd door deze schrale verzekering loopt hij ten slotte weg van het hekje en van het huis waarin de hinkende jonge man is verdwenen. Hij moet verder zoeken,

denkt hij al lopend, hij moet elders zoeken; of misschien moet hij niet eens doelbewust zoeken, dringt het gaandeweg tot hem door, maar er genoeg mee nemen gewoon te kijken en te wachten, om een ontvankelijkheid uit te oefenen waarop niets in het leven hem ooit heeft voorbereid, maar die schijnbaar tot de conventies van deze gemeenschap behoort.

Hij bevindt zich in de laagst gelegen straat van het dorp, ziet hij, aan de rand van het vrije veld, waar tussen omheiningen en boomgaarden een paar grotere woonhuizen staan, een flink eind van de straat op een uitgestrekt stuk grond. Bij een met klimrozen overrankte omheining blijft hij staan en kijkt naar de welige bloembedden en priëlen en de koelte van het huis achter zijn brede, met klimop overdekte veranda, en als zijn ogen gewend zijn aan de dichtere schaduw, bespeurt hij een flauw schijnsel in het schemerdonker en ontdekt allengs de gestalte van een man in lichte kleding, die op een rotan stoel zit te lezen. Een tijdlang blijft hij hier staan in de hoop dat de man zal opkijken en hem zal zien, over de afstand die hen scheidt, achter het scherm van versluiserende klimplanten, de breedte van de tuin en de omheining in de heldere zonneschijn van de straat, maar ten slotte moet hij toegeven dat de mogelijkheid gering is. Maar als hij nu eens probeert het hekje open te duwen, vraagt hij zich af; als hij het nu eens waagt het tuinpad op te lopen en onder aan de blinkende treetjes te blijven staan, vlak onder de man die zit te lezen? Hij kan het in elk geval proberen, denkt hij, want er kan niets met hem gebeuren; maar wanneer hij zijn hand naar het hekje uitstrekt, ziet hij dat de stoel leeg is en dat er niemand meer in de schaduw van de veranda zit: snel en zonder geluid, sneller zelfs dan hij voor mogelijk geacht zou hebben, is de man door de glazen deuren van de veranda verdwenen. De enige waarneembare beweging is het lichte roeren van een wit gordijn waar een venster omhooggeschoven is. Dus ook hiér niet.

Over de flauwe helling loopt hij langzaam terug naar het marktplein en de kerk, terwijl de witte torenspits steeds zichtbaar blijft als oriëntatiepunt boven de daken, bomen en tuinen, en ontdekt al verkennend tussen de winkels met hun lege veranda's en blinde façades het hotel waarnaar hij wellicht me-

teen had moeten zoeken, een onaanzienlijk gebouw zonder verdieping, weggedoken achter kleine cipressen: bij het museum, het hotel of het gemeentehuis weet men meestal wel raad, hoe beperkt dan ook, herinnert hij zich nog van lang geleden, terwijl het politiebureau en de pastorie weinig aanknopingspunten bieden; bij het hotel kun je navraag doen, of moet je in elk geval kunnen wachten of verdere verwickelingen afwachten. De stilte hier is totaal, net als elders in het dorp, maar met een gevoel van verlichting ziet hij dat de voordeur tenminste openstaat en bij het betreden van de veranda wordt zijn aandacht opeens getrokken door de lichte kleuren van een oranje-wit lintje dat iemand op de drempel heeft laten vallen. Hier zijn onlangs tenminste nog mensen geweest, denkt hij, en blijft op de drempel staan terwijl zijn ogen gewend raken aan het schemerdonker binnen: een balie van donker, glimmend hout, het glanzende glas van ingelijste prenten aan het matte behang, het blinkende gele koper van een vaas met veerachtige pluimen, en een boog waardoor je dieper het gebouw in kunt gaan, afgesloten door zware pluche gordijnen die hem beletten verder te zien: boven de boog hangen gedrapeerde vlaggen van beide Boerenrepublieken. Waarom zou een hoteleigenaar op het Kaapse platteland de behoefte voelen om zijn portaal met deze historische vlaggen te versieren, vraagt hij zich af, en beseft dan dat het lintje op de drempel bij zijn voeten ook in de Vrijstaatse kleuren is. Een tijdlang staat hij ernaar te kijken, net zoals hij eerder naar de onverklaarde bloedplekken op het zand van de weg heeft gekeken, maar hij kan er geen verklaring voor vinden, noch bukt hij zich om het lintje op te pakken. Het is hier niet voor hem blijven liggen.

Hij doet geen poging het hotel binnen te gaan zodat hij een bel of een bediende kan vinden, maar draait zich om en kijkt over de lege ruimte van het plein naar de grote witte kerk aan de rand en het gebouw met de traag wapperende vlag op de hoek ernaast. Als dat niet het museum is waar gindse vlag gehesen is, moet het een gerechtsgebouw zijn, denkt hij; maar de vlag die er wappert, is de Union Jack, en ook met dit blijk van anachronisme kan hij niet uit de voeten. Weerkaatst door het witte zand van het plein slaat de middaghitte hem

tegemoet, nu hij op de veranda van het hotel blijft staan. Hij voelt de structuur van de verandapaal onder zijn hand en ziet de barsten in het goedkope hout en de streken en bobbel in de roodbruine verf waarmee de paal is geschilderd, en waar de verf in de voegen is samengeklonterd en gestold, kan hij hem met zijn nagel loskrabben. Als hij beweegt, moet hij zijn hand doelgericht uitstrekken, zich bewust van de inspanning en coördinatie die voor dat gebaar vereist worden, en moet hij de ene voet optillen om hem voor de andere te zetten. Het is geen droom waarin tijd en werkelijkheid opgeheven zijn en gebeurtenissen van op een afstand beleefd worden, zoals tevoorschijn getoverde schimmen op een doek of scherm, maar een werkelijkheid waarin tijd, ruimte, stevigheid, gewicht en samenhang hun diverse waarden ongeschonden hebben behouden en die zich slechts onderscheidt door het feit dat zijn eigen aandeel of deelname eraan beperkt moet blijven, althans voorlopig, en dat hij niet kan ingrijpen om de gang van zaken proberen te regelen of te sturen.

Wat is nu de som van zijn ervaringen tot dusver en welke conclusies kan hij eruit trekken: vlag, lintje, de man op de veranda en de hinkende man op straat? Hij zal teruggaan naar het huis achter de omheining met de rozen, denkt hij, hij zal teruggaan naar het huis met de zonnebloemen in de tuin om het opnieuw te proberen, want een hernieuwde poging zou best eens succes kunnen hebben: bij een van deze twee mannen, de enige mensen die hij tot dusver in dit uitgestorven dorp heeft gezien, zal hij misschien informatie kunnen krijgen, iets dat zal dienen om het gebeuren van de laatste paar uur in een voorlopig perspectief te plaatsen en de onbekende regels van deze afstandelijke kleine gemeenschap te verduidelijken. Hoe vaag of ontwijkend het antwoord op zijn vragen ook mag zijn, of hoe ver verwijderd zelfs van wat redelijkerwijs als een antwoord beschouwd zou kunnen worden, het zal in elk geval bevredigender zijn dan deze begriploze dooltocht door het dorp. Hoe nietszeggend de woorden op zich ook zijn, door de stemmen zal de stilte tenminste verbroken worden.

Sneller en doelgerichter dan hij tot nu toe heeft gelopen, begeeft hij zich in de richting van de twee huizen waar hij al

eerder op deze middag is geweest, maar hij is nog maar net bij de hoek van de straat aangekomen wanneer hij zich bewust wordt van een vreemd laag gedruis, als van wind in de verte, wat extra opvalt in de vrijwel volslagen stilte waardoor hij tot dusver werd omgeven. Achter de bomen en de daken van het dorp zwelt het steeds sterker aan tot een soort onregelmatig gepuls of gedreun, alsof het ongezien nader komt, hoewel hij de oorsprong ervan niet kan bevroeden en het zelfs niet duidelijk is uit welke richting het komt. Het is het gedreun van paardenhoeven, beseft hij, kloppend door het losse zand van de weg, het is het gedruis van de grote groep paarden waarvan hij de sporen bij zijn aankomst in het dorp heeft zien liggen en die van zijn onbekende bestemming terugkeert. Het probleem van het verlaten dorp is opgelost en de tijdelijk ontvolkte straten zullen weer tot leven komen, en hij loopt weer de helling naar het marktplein op om daar de stoet op te wachten terwijl de onzichtbare ruitery komt aangelopperen. De dwarsstraten die hij kruist, strekken zich echter leeg aan weerskanten van hem uit en eindigen op het lege open veld, en het marktplein ligt er nog onverstoord bij; er zijn nergens paarden of ruiters te bekennen, en zelfs wanneer hij voor de kerk gaat staan om uit te kijken over de lange weg die dwars door het dorp leidt, de weg waarover hij het dorp zelf is binnengekomen, valt er niets te bespeuren. In de verte sterft het gedreun weer weg achter de bomen en daken.

Dat is toch niet mogelijk, denkt hij: in zo'n klein plaatsje als dit – drie straten in de lengte, vier in de breedte, die allemaal uitkomen op het plein en waar het omringende veld zichtbaar is aan het eind van elke straat – in zo'n klein plaatsje is het niet mogelijk dat een zo omvangrijke stoet in de nabije omgeving voorbijtrekt zonder dat je vanaf een bepaalde kruising of een bepaald uitkijkpunt minstens een deel van het ruitergezelschap kunt zien; het is niet mogelijk dat het stof van hun doortocht al is gaan liggen voordat de nagalm is weggestorven in de lucht. Het stof van de straten blijft echter roerloos en ongerept, en hij staat in zijn eentje voor de kerk, waar de lege weg over het lege plein voorbijloopt. Was het de wind, het geluid van een ver onweer, hallucinatie, fantasie, zinsbedrog? Onder de gege-